Europeiska institutet för förbättring av levnads- och arbetsvillkor

Unga människor som varken arbetar eller studerar: utmärkande drag, kostnader och politiska åtgärder i Europa

Sammanfattning

Inledning

Europa är för sin omedelbara framtid beroende av de 94 miljoner européer som är i åldern 15–29 år. Förutom de utmaningar som unga människor i alla tider har ställts inför när de träder in i vuxenvärlden kommer den här generationen att leva i en tid präglad av fullständig globalisering och tvingas axla ansvaret för en åldrande befolkning. Det är därför mycket bekymmersamt att just dessa unga människor har drabbats så hårt av den ekonomiska krisen. Bara 34 procent var i sysselsättning 2011, vilket är den lägsta siffra som Eurostat någonsin har registrerat. Även arbetslöshetssiffrorna vittnar om en avsevärt hårdare arbetsmarknad för unga. Sedan lågkonjunkturen började har ungdomsarbetslösheten stigit med 1,5 miljoner till 5,5 miljoner personer (eller 21 procent) 2011.

Denna statistik är nog så allvarlig, men ger trots detta inte en tillräckligt rättvisande bild av situationen för unga människor, inte minst eftersom många av dem är studenter och därför anses stå utanför arbetskraften. EU:s beslutsfattare använder därför allt oftare begreppet Neet – *not in employment, education or training*. Definitionen är enkel: det handlar om personer som för närvarande inte har något arbete, inte genomgår utbildning eller klassificeras som studerande. Neet är ett mått på en brytning med arbetsmarknaden och kanske med samhället över huvud taget.

Denna rapport analyserar arbetsmarknadssituationen för unga människor i Europa, med särskild tonvikt på Neet-gruppen. Den granskar vilka faktorer som kan bidra till att man hamnar i Neet-gruppen och mäter de ekonomiska och sociala kostnaderna för denna grupp. Den undersöker även hur man genom politiska åtgärder i medlemsstaterna har försökt hjälpa unga människor att få in en fot på arbetsmarknaden.

Sammanhang

På EU-nivå anses unga människor som varken arbetar eller studerar vara en av de mest problematiska grupperna när det handlar om ungdomsarbetslöshet. Europeiska kommissionen har agerat genom Europa 2020-strategins flaggskeppsinitiativ *Unga på väg* och initiativet *Bättre möjligheter för unga* (2012–2013). Dessa initiativ syftar till att frigöra potentialen hos alla unga och få till stånd en samlad insats av medlemsstaternas myndigheter, företag, arbetsmarknadsparter och EU för att angripa detta problem. Särskild tonvikt läggs på att skapa möjligheter att återgå till utbildning och att etablera kontakter med arbetsmarknaden. I Europeiska kommissionens sysselsättningspaket ”Att skapa förutsättningar för en återhämtning med ökad sysselsättning” 2012 framhölls än en gång vikten av att skapa möjligheter för unga och att den skyhöga ungdomsarbetslösheten och Neet-gruppen måste minskas med hjälp av övergångar till arbete.

Europeiska kommissionen har infört nya indikatorer, bl.a. Neet-indikatorn, för att övervaka arbetsmarknaden och den sociala situationen för unga och underlätta jämförelser mellan medlemsstaterna inom ramen för Europa 2020-strategin. Därmed synliggörs ungdomsfrågorna mer, och unga människor hamnar högre upp på den politiska agendan.

Resultat

Enligt Eurostat var 7,5 miljoner unga i åldern 15–24 år och ytterligare 6,5 miljoner unga i åldern 25–29 år utestängda från arbetsliv och utbildning i Europa 2011. Det är en betydande ökning av andelen unga som varken arbetar eller studerar: år 2008 uppgick denna andel till 11 procent bland unga i åldern 15–24 år och till 17 procent av unga i åldern 25–29 år. År 2011 hade andelen ökat till 13 procent respektive 20

procent. Det finns stora variationer mellan medlemsstaterna, alltifrån under 7 procent i Luxemburg och Nederländerna, till över 17 procent i Bulgarien, Irland, Italien och Spanien.

Neet är en mycket heterogen grupp. Den största undergruppen är i regel personer som är konventionellt arbetslösa. Andra sårbara undergrupper är sjuka och funktionshindrade samt unga anhörigvårdare. Icke-sårbara undergrupper är till exempel personer som har valt att ta ledigt eller som har en konstruktiv sysselsättning inom exempelvis konst, musik och eget lärande. Vad de har gemensamt är att de inte ackumulerar humankapital via de formella kanalerna.

En del unga människor löper större risk att hamna i Neet-gruppen än andra. Personer med låg utbildning löper tre gånger så hög risk att hamna i Neet-gruppen som personer med högskoleutbildning, och unga med invandrarbakgrund löper 70 procent större risk att hamna i denna kategori än infödda medborgare. Unga människor med någon form av funktionshinder eller hälsoproblem löper 40 procent högre risk att ingå i Neet-gruppen än de som är friska. Även familjebakgrund spelar en avgörande roll.

Att tillhöra Neet-gruppen har allvarliga negativa konsekvenser för den enskilde, för samhället och för ekonomin. Att under en tid varken arbeta eller studera kan få en rad negativa sociala effekter, såsom missnöje, otrygg och dålig sysselsättning i framtiden, ungdomsbrottslighet och psykiska och fysiska hälsoproblem.

År 2011 uppgick de ekonomiska förlusterna till följd av unga människors brytning med arbetsmarknaden till 153 miljarder euro. Det är en försiktig beräkning och motsvarar 1,2 procent av Europas BNP. Det finns stora skillnader mellan medlemsstaterna, men vissa länder betalar ett särskilt högt pris på 2 procent eller mer av sin BNP: Bulgarien, Cypern, Grekland, Irland, Italien, Lettland, Polen och Ungern.

Unga som varken arbetar eller studerar löper större risk att hamna i ett politiskt och socialt utanförskap. Jämfört med andra jämnåriga har unga som varken arbetar eller studerar ett påtagligt mindre intresse för politik, mindre politiskt och socialt engagemang och mindre förtroende.

Slutsatser

De åtgärder som medlemsstaterna har vidtagit för att ingripa i olika skeden av vägen mot sysselsättning har varit extremt olika i fråga om mål, syften och insatser. Även om det är svårt att bedöma hur effektiva de har varit är det möjligt att fastställa flera goda exempel när det gäller utformning och genomförande:

- Det är nödvändigt att vidta olika politiska åtgärder för att angripa olika problem på vägen mot sysselsättning och att lägga särskild fokus på sårbara grupper som oftare dras med flera olika nackdelar.
- Det är särskilt viktigt att ta hänsyn till i vilken utsträckning de personer som åtgärderna riktas till är redo att börja arbeta. Medan de som är redo gynnas av initiativ som grundas på arbetsmarknadens behov behöver andra börja med att övervinna personliga hinder innan de kan delta i sysselsättningsåtgärder.
- Unga människor måste slå in på en långsiktig hållbar väg. Det räcker inte med kortsiktiga lösningar. De behöver sysselsättning som är av hög kvalitet, stabil och hållbar. Häri ingår att de måste få de färdigheter som krävs för att kunna integreras på arbetsmarknaden med framgång.
- Flera parter måste delta i utformningen och genomförandet av sysselsättningsåtgärder för unga. Det är framför allt viktigt med ett starkt deltagande från arbetsgivares och deras företrädares sida när det gäller åtgärder som är inriktade på att förbättra de ungas anställbarhet.
- Åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten bör utgå från målgruppen och inte dem som genomför åtgärderna. Det innebär att de bör skapa olika vägar, alltifrån allmänna utbildningsvägar till skräddarsydda utbildningsvägar.
- En framgångsrik politik kräver nytänkande. Den bör skapa nya sätt att nå ut till målgruppen, och uppsökande verksamhet bör utgöra en betydande del av insatserna för att engagera ungdomar som befinner sig i ett utanförskap, medan incitament, profilering och marknadsföringskampanjer kan vara meningsfulla i samband med mer allmänna åtgärder för att skapa sysselsättning för unga.

Mer information

Rapporten *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe* finns på www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm

För mer information, kontakta Massimiliano Mascherini, forskningschef, på mam@eurofound.europa.eu.